

levőket sem véve ki, visszaesést lát e rendtartáshoz képest. Tóth Kálmán ez ítéletében teljesen osztozom magam is, és habár erre nézve már régebben is megvolt az övével egyező meggyőződés, az ő fejtegetései is hozzájárultak ebbeli nézeteim megerősítéséhez. De azt hiszem, hogy érvelésének világossága és határozottsága olyanokra is tisztázó hatással lesz, kiknek idevágó véleménye talán még ingadozik.

Ezért szeretném, ha a derék dolgozatot minél többen olvasnák, és sajnálom, hogy nem jelent meg különlenyomat alakjában is. De talán így, a budapesti evang. gymnasium értesítőjében is, hozzáférhető a magyar középiskola minden emberére nézve, kiknek még egyszer a legmelegebben ajánlom.

WALDAFFEL JÁNOS.

Elemi iskolai tanító- és tanítónőképzésünk fejlődése. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából az ezredéves ünnepély alkalmára írta Sebestyén Gyula.

Ezredéves ünnepünk egyik maradandó alkotása, ama tanügyi monographiák, melyeket a közoktatási kormány, ez ünnepi alkalomra szakavatott férfiak által íratott. Sebestyén könyve a tanítóképzés fejlődéséről is ez alkalmi munkák közé tartozik, de jelentősége, becse csak most tűnik ki igazán, midőn túl vagyunk az ünnepségek lélekiemelő, de harsogó zaján és nyugodt lélekkel eszmélünk nemzetünk culturalis munkájára. Nemzeti művelődéstörténetünk egy fontos mozzanatát rajzolja a hivatott történetíró, feleleveníti előttünk a mult munkáját és világos, nyugodt, mégis szívhez szóló szavakkal átkalauzol az adatok tömkelegén, biztos kézzel vázolja, mit ért eddigi tanítóképzésünk és mik még a teendők e téren. Könyve nemcsak a szakbeli pädagogusok számára bir értékkel, hanem világos, folyékony, az adatokat csoportosító előadása folytán tanulságos olvasmány mindazoknak, kik a nemzeti közművelődés kérdései iránt érdeklődnek és így első sorban culturpolitikussaink figyelmébe ajánlandó.

Sebestyén könyve összefoglaló képet nyújt tanítóképzésünk fejlődéséről és jelen állásáról is e történeti alapon állva jelzi a jövő feladatait. A tanítóképzés ügye hazánkban, más közoktatásügyi kérdésekkel szemben, meglehetősen háttérbe szorult, pedig nagyon óhajtható volna, hogy a közvélemény többet foglalkozzék a nemzeti közműveltség szempontjából oly fontos ügygyel; ezért tehát, a mennyire e folyóirat kerete engedi röviden ismertetem Sebestyén előadását az ügy állásáról.

Nálunk a tanítóképzés története Mária Teréziával kezdődik és 1868-ig kettős mederben folyik. Az állam politicumnak tekinti a köz-

oktatásügyet és rendeletekkel szabályozza azt. E rendeletek hatásköre sohasem terjedt túl a fejedelem kegyúri joga alatt álló iskolákon és országos érvényre nem emelkedtek. A tanítóképzést összeköttetésbe hozták a legmagasb népiskolával a 3 osztályú 3 tanítóval bíró nagy városi iskolával. A jelöltek e normális iskolában megfigyelték a tanítást, maguk is tettek kísérleteket; azon kívül külön oktatást nyertek a zenében, rajzban, mérésstanba és természettudományokban. A képzés tehát főleg gyakorlati volt, megelégedtek, ha a tanító azt tudta, a mit tanítania kellett; az általános műveltség gondozását és emelését elhanyagolták. E rendszer alapvonásai 1868-ig megmaradtak. A képzés színvonala emelkedett, mind magasabb előképzettséget követeltek, a tanfolyamot pedig lassankint 2 évfolyamra emelték; a második Ratio 1836. a tárgyak közé felveszi a hazai történetet és a magyar nyelvet a magyarul nem tudók számára, a normális iskolák és képzők számát növelik, az önkényuralom pedig kimondja a kötelező népoktatást és a tanítóképzést politikai czéljaira akarván felhasználni, azokban kötelezővé teszi a német nyelv tanítását.

Az államtól függetlenül és elütő módon fejlődött a felekezetek tanító ügye. Tanítók lettek a gymnasium felső osztályainak növendékei közül azok, kiket a szegénység arra kényszerített, hogy tanulmányaikat félbehagyják. Ezek egy-két év mulva visszatértek, hogy tanulmányaikat folytassák, de gyakran ott ragadtak a rectorián, mint félbe maradt tudósok. Nagy bajok származtak ebből, hogy a tanítói pálya csak átmeneti idő és nem élethivatás volt, hogy többnyire az élet hajótöröttjei kerültek e pályára. Másrészt nem csekélylendő az, hogy a népiskola így mindig megtartotta összeköttetését a gymnasiummal és főiskolákkal és egyes iskolák igen magas színvonalat értek el. A protestánsok a Ratiók hatása alatt állítottak tanítóképzőket, de ezek nem voltak önálló intézetek, hanem a középiskola függelékei; nagy érdemök, hogy az önkényuralom idejében autonómiajok bástyáin belül a nemzeti szellem védelmezői lettek.

Tanítóképzésünk egységes rendezéséről az 1868-iki népoktatási törvény gondoskodik először. A törvény a tanítóképző intézetet önálló szakiskolának tekinti, a tantárgyak felsorolásában épúgy gondot fordít az általános műveltség fejlesztésére, mint a hivatásszerű szakképzésre. Csak 15 éven felüli növendék, ki 4 középiskolát vagy polgárit végzett, vagy megfelelő felvételi vizsgát tett, léphet be az intézetbe, a tanév-folyamok száma 3, ezek elvégzése után 1, legkésőbb 2 évvel tehet a növendék tanítóképesítő vizsgálatot. Hogy a gyakorlati kiképzés is kellő módon fogunatosítható legyen, minden képző mellett gyakorló iskola állítandó. Az állam maga is állított új tanító- és tanítónőképző intézeteket, de a felekezetek iskolaállítási és fentartási joga épségben maradt. Ez utóbbiak egy részében oly kevés eredményyel tanították a magyar

nyelvet, hogy erről 1879-ben külön törvényben kellett gondoskodni. Azóta a tanfelügyelő megtagadhatja a tanítói oklevelek aláírását, ha a magyar nyelvoktatás terén jogos kifogása van a képző intézet ellen. A magyar tanítóképzés története már most abban áll, hogy mikép sikerült a törvényt végrehajtani. Az állam a maga intézeteit, a mennyiben a pénzügyi helyzet engedte, tovább fejlesztette, de a felekezetek leginkább anyagi erejük fogyatékossága miatt csak lassan követték az állam példáját. A tanítóképző intézetek fejlesztésében kétségkívül a legfontosabb lépés az volt, hogy a miniszterium 1881-ben elrendelte, hogy az állami intézetek 4 évfolyamuakká tétessenek. Ez intézkedésre az szolgált okul, hogy a növendékek, kik a 3 évfolyam bevégzése után elhagyták az intézetet és a 4-ik évben valahol segédtanítósokdáltak, a 4-ik év végén készültebbek voltak, mint az intézet elhagyása után; czélszerűbbnek látszott tehát, ha e 4-ik évet is az intézetben töltik és tanulnak. Minthogy azonban ez intézkedés nem törvényen, hanem csak rendeleten alapult, mai napig sem vált általánossá, hanem csakis az állami és néhány felekezeti képzőben lépett életbe. Nagyobb baj, hogy maga a törvény sincs végrehajtva és 42 felekezeti képző közül csak 18-nak van gyakorló iskolája. A képzés sem egyöntetű; nem hihető, hogy a 3 évfolyamú képző intézet ugyanazon színvonalra emelhetné növendékeit, mint a 4 évfolyamú, a mellett figyelembe veendő, hogy az intézetek felszerelése is a legnagyobb különbségeket tünteti fel. Számos intézet a nélkülözhetetlen helyiségekkel sem bir, van olyan, melynek nincs tanszertára sem; milyen tanítás folyhatik ott? Az eredmény megítélésében a növendékek segélyezését is tekintetbe kell vennünk. Csak a legszegényebbek lépnek a tanítói pályára és a növendékek között oly nagy a nyomor, hogy egy jelentékeny százalék a tanév vége előtt kénytelen ott hagyni az intézetet, a segélyezés itt nem pusztá jótékonyság, hanem a kellő képzés kérdése mert a szegénység ugyan munkára ösztökél, de a nyomor, nélkülözés, a taneszközök hiánya lehetetlenné teszi a tanulást. E téren még sok tennivalónk van, a mi kitünik e két adatból: az állami intézetekben 1895-ben egy növendék került évi 417 frtba, a felekezetiokban 117 frtba. Az 1868-iki népoktatási törvény megfeledezett a tanítóképzés egyik legfontosabb tényezőjéről, a tanítóképző intézetek tanáiról. E dolgot teljesen rendezetlenül hagyta és e téren valóban, sajnos, a legnagyobb rendetlenség uralkodik. Br. Eötvös József az első szükségletről akként gondoskodott, hogy egy sereg derék fiatal embert külföldre küldött és visszatérésük után képző intézetekben alkalmazta. E tanári gárda alapította meg a modern tanítóképzésünket, de csakhamar ezek is kidültek a sorból, helyük pótlására az állam ideiglenesen tanfolyamokat rendezett be a polgári iskolai tanítóképzőben; az állami intézetek tanárai fizetés tekintetében a középiskolaiakkal egyenlő elbánásban része-

sülnek. Egész máskép áll a felekezeti képzőknál, némelyike joggal versenyezhet az államiakkal, de másokban a tanárok ügye teljesen rendezetlen és a legnagyobb baj, hogy a tanárok 30%-a bejáró óraadó.

Mindezeket összefoglalva látjuk, hogy a törvény inteniói ma, majdnem 30 év után sincsenek végrehajtva és azért a tanítóképzést minél előbb külön törvénnyel kell rendezni a középiskolai törvény mintájára. A törvényben pontosan meg kell állapítani a feltételeket, melyek közt ily intézetek állíthatók és a mennyiben az iskolafentartó felekezet anyagi ereje nem győzi, államségélyhez kell folyamodni. Törvényhozásilag rendezni kellene a tanítóképző tanárok qualificatióját, mint ez a középiskolai tanárookra nézve megtörtént és végre az állam csak úgy biztosíthatná a tanítóképzés egységes, nemzeti szellemét, ha a tanítói oklevelet csak országos tanképesítő vizsgáló bizottságoknál lehetne szerezni.

E rövid ismertetésből is kitűnik, hogy nemcsak a multat világtja meg, hanem ennek alapján útmutatást ad a jövőre is, kívánom, hogy útmutatása kellő foganattal legyen, mert egységes tanítóképzés egyik alapföltétele az egységes nemzeti szellemű közműveltségnek.

MÁLNAI MIHÁLY.

VEGYESEK.

— Kézügyességi (slójd) iskola Pozsonyban. A pozsonyi ev. egyház conventje a mult hóban megnyitotta az általa alapított és fentartandó kézügyességi iskolát. A megnyitó ünnepségen az egyház, a város és a különféle tanügyi testületek és képviselői vettek részt. A slójd-iskola a theologiai akadémia régi épületében van elhelyezve és czélszerűen berendezve. A nagy teremben 12 új gyalúpad van, a megfelelő szerszámokkal ellátva. A gyalúpadok mellett állottak a növendékek, számra hatvanan. A megjelent egyháztagokat *Freuszmuth Frigyes*, az új iskola vezető-tanítója üdvözölte, kiemelvén a kézügyességi oktatás fontosságát, az iskolában s hangsúlyozván különösen azt, hogy ezen iskola a kézimunkát akarja megkedveltetni az ifjúsággal s a növendékeket a kézimunka megbecsülésére szoktatni. Erre *dr. Samanjay Emil* egyházi és iskolai felügyelő intézet hosszabb beszédet a jelenlevőkhöz és a tanulókhöz, kiemelvén különösen azt, hogy a pozsonyi ev. egyház készséggel áldozott, a hol valamely czélszerű és hasznos intézmény életbeléptetéséről van szó. Végre a pozsonyi tanító-egyesület nevében *dr. Wagner Lajos* szólt röviden, megköszönvén a pozsonyi ev. egyháznak, hogy realizálta azt a tervet, a melyet a tanító-egyesület egy évvel ezelőtt megpendített. Ezután megnézték a berendezést, a szerszámokat, a minta-